УДК 378.03.041(092)(437)
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-2-40

Юлія ТАЛАЛАЙ,
orcid.org/0000-0003-3134-2030
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германських мов і перекладознавства
Навчально-наукового інституту іноземних мов
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) jutal@ukr.net

ІНОЗЕМНІ МОВИ ЯК СКЛАДОВА ЗМІСТУ ОСВІТИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ В РЕСПУБЛІЦІ АВСТРІЯ

У статті йдеться про складову змісту освіти в старшій школі в Республіці Австрія. Схарактеризовано зміст навчальної програми з іноземних мов на окремих шкільних рівнях в Республіці Австрія. Навчальні програми обов'язкової загально-освітньої школи (HS) ідентичні з програмами академічних середніх шкіл (AHS) нижчого рівня, але в цих програмах присутні певні відмінності, а саме: кількість годин вивчення однієї чи двох іноземних мов. Виокремлено цілі навчальної програми з іноземних мов у старшій школі. Цілі навчання іноземних мов базуються на оволодінні рівня мовної компетенції CEFR, а саме: на рівні А2 і частково В1 для першої іноземної мови. Після 6-и років вивчення другої іноземної мови учні повинні вміти будувати складні речення, діалоги й тексти, вміло підтримувати розмову (рівень В1 і частково компетенції рівня В2), читання – В2, письмо повинно відповідати рівню В1 і частково компетенції рівня В2. Визначено, що оволодіння третьою іноземною мовою є факультативним предметом. Після трьох років навчання студент повинен оволодіти навичками читання, аудіювання, письма та говоріння, які відповідають рівню А2. Здійснено аналіз кількості годин уроків іноземної мови на тиждень в обов'язкових загальноосвітніх школах, гімназіях середньої школи нижчого рівня, починаючи з 5 по 8-ий класи. У 3-річних технічних коледжах для ділових професій (FW) предмет «Англійська мова» є обов'язковим в навчальній програмі, кількість годин передбачена в обсязі 3/3/3 годин на тиждень, а учні повинні досягти принаймні рівня В1 відповідно до вимог Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR). Описано мовний пакет вивчення іноземної мови в старшій школі, до якого входять: англійська, французька, італійська, іспанська, російська, польська, чеська, словенська, боснійська, хорватська, сербська, угорська мови.

Ключові слова: *складова змісту освіти, старша школа, навчальні програми, іноземні мови, цілі навчання іноземних мов, Республіка Австрія.*

Yuliya TALALAY,
orcid.org/0000-0003-3134-2030
Candidate of Pedagogical Sciences (PhD),
Associate Professor at the Department of Germanic Languages and Translation Studies
Institute of Foreign Languages of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) jutal@ukr.net

FOREIGN LANGUAGES AS A COMPONENT OF EDUCATIONAL CONTENT AT SENIOR SCHOOL IN THE REPUBLIC OF AUSTRIA

The article focuses on the education's content component in high school in the Republic of Austria. The content of the curriculum in foreign languages at certain school levels in the Republic of Austria has been characterized. Compulsory secondary school (Hauptschule, HS) curricula are identical to lower secondary academic secondary school (AHS) curricula, but there are some differences in these curricula, namely the number of hours of study in one or two foreign languages. The curriculum goals in foreign languages in high school have been highlighted. The objectives of foreign language teaching are based on mastering the level of language competence of CEFR, namely: at level A2 and partly B1 for the first foreign language. After 6 years of learning a second foreign language, students must be able to build complex sentences, dialogues and texts, maintain conversation skillfully (level B1 and partly competence level B2), reading – B2, writing should correspond to level B1 and partly competence level B2. It has been singled out that acquiring a third foreign language is an optional subject. After three years of study, the student must master reading, listening, writing and speaking skills that correspond to level A2. An analysis of the number of hours of foreign language lessons per week in compulsory secondary schools, gymnasiums of lower secondary school, starting from 5th to 8th grades have been done. In 3-year Technical Colleges for Business (FW), English is compulsory in the curriculum, 3/3/3 of a week is required, and students must have achieved at least level B1 according to CEFR. The language package of learning a foreign language in high school has been described, which includes the following foreign languages: English, French, Italian, Spanish, Russian, Polish, Czech, Slovenian, Bosnian, Croatian, Serbian, Hungarian.

Key words: *education content component, high school, curricula, foreign languages, goals of foreign language learning, Republic of Austria.*

Постановка проблеми. Упродовж останніх років у школах Республіки Австрія спостерігається переорієнтація мовної політики, відбувається перехід від двомовності до багатомовності. Ця зміна парадигми в науці, а саме: навчання двох і більше іноземних мов, призвела до кардинально іншої оцінки явища багатомовності.

Аналіз мовної політики та міграції за останні 30 років ілюструють функціонування багатомовності в Республіці Австрія. За даними перепису населення в Республіці Австрія лише 88,6% постійного населення розмовляє німецькою мовою, 8,6% – німецькою та іншими мовами, і лише 2,8% в повсякденному житті уникають використання німецької мови. «Багатомовність виступає не лише ключовим компонентом європейської ідентичності, а й освітніми цілями в європейських школах, наприклад, метою є L1 плюс L2, плюс L3» (Europäische Kommission, 1996) і однією з програм «Барселона Ціль» (*Barcelona Ziel*): «Спілкування рідною мовою плюс дві іноземні мови» (Europäische Kommission Mehrsprachigkeit, 2008: 5). Дослідження вивчення другої мови, яке розвинулось тільки у 70-х рр. XX ст., спростувало побоювання шкідливості білінгвізму та мультилінгвізму і, за сприятливих умов, підкреслило легкість опанування дітьми двох або більше іноземних мов у ранньому віці (Hatch, 1977). Британська дослідниця В. Кук розуміє термін «мультикомпетенція» як знання двох і більше іноземних мов (Cook, 1992).

Аналіз досліджень. Переорієнтація мовної політики в школах Австрійської Республіки зумовлює необхідність з'яви нових методик навчання іноземних мов у багатомовному середовищі. На думку Б. Гуфайзен (Hufeisen, 2003), закономірності навчання другої і третьої іноземних мов відрізняються від навчання першої мови. У зв'язку цим, австрійським вченим Ф.-Й. Мейснером були розроблені дидактичні підходи до навчання багатомовності, що доповнювали уже існуючі мовні дидактики (Meissner F.-J., Reinfried M., 1998).

Цілком природно, що двомовність та багатомовність найкраще проявляються в школах Республіки Австрія. Тому, слід розрізняти терміни: «рідна мова» (Wandruszka, 1979), «міжмовна багатомовність», «багатомовність мовних меншин», «іноземна багатомовність». На думку Г. Райха (Reich, 2009), багатомовною в *лігва франка* є англійська мова. У німецькомовних країнах «міжмовна багатомовність» відіграє значну роль в шкільному контексті, в процесі навчання. Насамперед, це означає, що існують мовні варіанти в межах стандарту сучасної літературної німецької мови, а саме: варіант німецької літературної мови в Швейцарії, варіант німецької літературної мови в Республіці Австрія та варіант німецької літературної мови в Федеративній Республіці Німеччини. Відносно єдиного варіанту мови, німецька мова відіграє роль «лояльної мови» (Muhr, 2005).

Мета дослідження – схарактеризувати зміст і цілі навчальної програми з іноземних мов на окремих шкільних рівнях в Республіці Австрія.

Виклад основного матеріалу. Для загальної середньої освіти в Республіці Австрія характерна дуальна форма навчання: з однієї сторони 4 роки навчання в обов'язковій загально-освітній школі (*Hauptschule, HS*), а з іншої – 4 роки і менше в академічній середній школі (*AHS, середня школа та гімназія*). Академічна середня школа включає в себе один рік політехнічної школи до завершення обов'язкової 9-ної освіти, наприклад, для тих учнів, які згодом навчатимуться 4 роки у коледжі (*Oberstufe*), чи відвідуватимуть професійні школи проміжного середнього рівня (*BMS*, від 3 до 5 років) або професійні школи вищого рівня (*BHS*). З 2003–2004 рр., навчальні програми обов'язкової загально-освітньої школи (*HS*) ідентичні з програмами академічних середніх шкіл (*AHS*) нижчого рівня, але в цих програмах присутні певні відмінності, а саме: кількість годин вивчення однієї чи двох іноземних мов. В обов'язкових загальноосвітніх школах (HS), в гімназіях (*RG*) середньої школи нижчого рівня, починаючи з 5 по 8-ий класи, кількість уроків іноземної мови на тиждень в звичайній школі (*Regelschule*) становить 4/4/3/3 годин на тиждень, у гімназії нижчого рівня – 4/4/4/3 годин на тиждень. Ці цифри можуть бути зменшені або збільшені на нижньому рівні в академічній середній школі (*AHS*) в рамках шкільної автономії. У мовний пакет вивчення іноземної мови в школі входять: англійська, французька, італійська, іспанська, російська, польська, чеська, словенська, боснійська, хорватська, сербська, угорська мови, і лише в обов'язковій загально-освітній школі (*HS*) учні вивчають ще й турецьку. В рамках шкільної автономії, як в обов'язковій загально-освітній школі (*HS*), так і в середній школі нижчого рівня (*AHS*), сучасну іноземну мову викладають як факультативний предмет (6–12 годин на тиждень), оцінка за рівень засвоєння знань не виставляється. З 2006–2007 рр. у 7 класі гімназії пропонують факультатив з латинської мови або другої іноземної мови на вибір (Statistische Űbersicht Schuljahre 2008/09 bis 2014/15, 2016).

З 9 вересня 2006 р. дійсна навчальна програма для академічних середніх шкіл нижчого рівня.

У навчальну програму входить вивчення двох іноземних мов, наприклад: англійська, французька, італійська, російська, іспанська, чеська, словенська, боснійська, хорватська, сербська, угорська, хорватська, словацька і польська. Цілі навчання іноземних мов базуються на оволодінні рівня мовної компетенції CEFR, а саме: на рівні A2 і частково B1 для першої іноземної мови: учень повинен оволодіти навичками читання, письма, аудіювання, говоріння. Друга іноземна мова після 2-го року навчання (8 клас) – рівень A1 (розмовний рівень) і A2 (розмовний рівень / аудіювання / читання / письмо).

Відповідно до навчальної програми в професійно-технічних училищах (*PTS*) виділено 3 години іноземної мови на тиждень, хоча загальна кількість годин може змінюватись у зв'язку з автономією професійно-технічних училищ. Загальна кількість годин може бути від 2 до 4 годин на тиждень. У професійно-технічних училищах, у яких студенти здобувають спеціальність «Туризм», загальна кількість годин на вивчення іноземних мов є від 2 до 3 годин на тиждень. В контексті шкільної автономії викладання іноземних мов у спеціалізованих професійно-технічних училищах може обмежуватись лише 1 годиною уроку іноземної мови на тиждень, загальною кількістю 80 годин на рік (Statistische Űbersicht Schuljahre 2008/09 bis 2014/15, 2016).

Середня школа рівень II. Відповідно до навчального плану 2014 – 2015 навчального року для середньої школи вищого рівня розроблений наступний розклад:

а) для першої іноземної мови 3/3/3/3 (кількість годин на тиждень, починаючи з понеділка);

б) для другої іноземної мови в 5-х класах в гімназіях та звичайних середніх школах 3/3/3/3;

в) в так-званих *Oberstufen* 4/3/3/3 (кількість годин на тиждень).

Для навчання другої іноземної мови в гімназіях з 2010 – 2011 навчального року в навчальних програмах пропонується два варіанти, наприклад:

а) 6 років для вивчення другої іноземної мови до 7 класу;

б) 4 роки для вивчення другої іноземної мови до 9 класу та/або до закінчення гімназії (Statistische Űbersicht Schuljahre 2008/09 bis 2014/15, 2016).

Згідно з навчальними програмами, вивчення третьої іноземної в середніх школах не передбачається, проте, існують деякі винятки: учні з 10 класу можуть вивчати третю іноземну мову факультативно (кількість годин на тиждень: -/2/2/2).

Цілі навчання іноземної мови визначаються наступним чином:

1. Після 8-ми років вивчення першої іноземної мови, а саме у 12 класі, коли учні отримують атестат зрілості, ціль навчання першої іноземної мови – мовний рівень B2 (читання, слухання, письмо, говоріння);

2. Після 4-х років вивчення другої іноземної мови учень повинен оволодіти комунікативними навичками: повинен вміти приймати участь в бесідах, вміти доповнювати виклад тієї чи іншої комунікативної ситуації особистими коментарями та аргументовано викладати свою точку зору на письмі (рівень B1); навички читання повинні відповідати рівню B2;

3. Після 6-и років вивчення другої іноземної мови учні повинні вміти будувати складні речення, діалоги й тексти, вміло підтримувати розмову (рівень B1 і частково компетенції рівня B2), читання – B2, письмо повинно відповідати рівню B1 і частково компетенції рівня B2;

4. Вивчення третьої іноземної мови – факультативний предмет, після трьох років вивчення, учень повинен оволодіти навичками читання, аудіювання, письма та говоріння, що відповідають рівню A2.

Учні, які закінчили академічні середні школи, повинні оволодіти, принаймні, однією іноземною мовою, проте також враховується можливість знання до трьох іноземних мов (Statistische Űbersicht Schuljahre 2008/09 bis 2014/15, 2016).

У професійних школах (BPS) притаманна подвійна система навчання: поєднання шкільної програми навчання з професійними спеціальностями (ПТУ і шкільна програма). Починаючи з 1991 – 1992 рр., для викладання іноземної мови за професійним спрямуванням (*berufsbezogene Fremdsprache*) було передбачено один навчальний тиждень на рік. На сьогодні кількість годин, виділених на вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням, залежить від кількості годин, запланованих для дисциплін за професійним спрямуванням. У професійних школах (*BPS*) кількість годин на викладання іноземної мови за професійним спрямуванням може коливатись від 40 до 120 годин. Для деяких напрямів підготовки, наприклад, ресторанна справа/кулінарне мистецтво, туризм планується вивчення другої іноземної мови – принаймні одна іноземна мова може бути запропонована як факультативний предмет у всіх професійних школах (*BPS*).

У професійно-технічних середніх школах (*BMS*) вибір між однією і двома іноземними мовами варіюється, принаймні, передбачено обов'язкове вивчення однієї іноземної мови. Наприклад, у навчальній програмі 3-річної професійно-технічної школи (*HAS*) для предмету «Англійська

мова», в тому числі «Ділова англійська мова», пропонується 3/3/3/- годин на тиждень. В якості необов'язкового предмета, факультативного предмету «Друга іноземна мова», в тому числі «Ділова іноземна мова», також пропонується кількість годин така кількість годин: 3/3/3/-. Учні повинні оволодіти навичками з предмету «Англійська мова», в тому числі «Ділова англійська мова», що відповідають рівню B1 CEFR; для другої іноземної мови, в навчальному плані, не надаються вказівки щодо досягнення певного рівня. У 3-річних технічних коледжах для ділових професій (FW) предмет «Англійська мова» є обов'язковим в навчальній програмі, кількість годин передбачена в обсязі 3/3/3 годин на тиждень, а учні повинні досягти принаймні рівня B1 CEFR. Переважна більшість 3- і 4-річних технічних та комерційних професійно-технічних училищ (*FT*) викладають англійську мову як сучасну іноземну мову, в обсязі 2/2/1/1 годин на тиждень, деякі в обсязі 2/2/2/2 або 2/2/4/2. Крім того, англійська мова може бути запропонована як додатковий предмет протягом останніх двох класів в кількості у кількості – / – / 1/1 або – / – / 2/2 годин на тиждень (Statistische Űbersicht Schuljahre 2008/09 bis 2014/15, 2016).

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що організація навчання іноземних мов на етапі старшої школи в Республіці Австрія характеризується як спільними, так і відмінними рисами. Відтак, в Республіці Австрія на етапі старшої школи спостерігається орієнтація на вивчення двох і більше іноземних мов (з домінуванням англійської як першої іноземної та мова однієї з національних меншин (хорватської, угорської, чеської, словацької або словенської)). Основною формою навчання іноземної мови є урок. Для загальної середньої освіти в Республіці Австрія характерна дуальна форма навчання: з однієї сторони 4 роки навчання в обов'язковій загально-освітній школі (*Hauptschule, HS*), а з іншої – 4 роки і менше в академічній середній школі (*AHS, середня школа та гімназія*). Навчальні програми обов'язкової загально-освітньої школи (*HS*) ідентичні з програмами академічних середніх шкіл (*AHS*) нижчого рівня, але в цих програмах присутні певні відмінності, а саме: кількість годин вивчення однієї чи двох іноземних мов. Цілі навчання іноземних мов базуються на оволодінні рівня мовної компетенції CEFR, а саме: на рівні A2 і частково B1 для першої іноземної мови. Після 6-и років вивчення другої іноземної мови учні повинні вміти будувати складні речення, діалоги й тексти, вміло підтримувати розмову (рівень B1 і частково компетенції рівня B2).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cook V. Evidence for multi-competence. *Language Learning*, 1992. № 42/4. P. 557–591.
2. Europäische Kommission. Lehren und Lernen. Auf dem Weg zur kognitiven Gesellschaft, Luxemburg, 1996. 45 s.
3. Europäische Kommission Mehrsprachigkeit. Trumpfkarte Europas, aber auch gemeinsame Verpflichtung. Mitteilung der Kommission vom 18.9.2008. URL: www.ec.europa.eu/education/languages/pdf/com/2008_0566_cs.pdf (дата звернення 14.11.2016).
4. Hatch E. Second Language Acquisition. A Book of Readings. Newbury: House Pub, 1977. 488 p.
5. Hufeisen B. Mehrsprachigkeitskonzept. Tertiärsprachenlernen – Deutsch nach Englisch. Strasbourg, 2003. S. 13–34.
6. Meissner F.-J. Mehrsprachigkeit als Aufgabe des Unterrichts romanischer Sprachen. In : Meissner, Franz-Joseph/ Reinfried, Marcus (Hrsg.) : Mehrsprachigkeitsdidaktik. Konzepte, Analysen, Lehrerfahrungen mit romanischen Sprachen. Tübingen: Narr, 1998. S. 9–23.
7. Muhr R. Language attitudes and language conceptions in non-dominating varieties of pluricentric languages. In: Muhr, Rudolf: Standardvariationen und Sprachideologien in verschiedenen Sprachkulturen der Welt. Standard Variations and Language Ideologies in Different Language Cultures around the World. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2005. P. 11–20.
8. Reich H. Integration und Mehrsprachigkeit – Förderung der Erstsprachen und Deutsch als Zweitsprache im Rahmen eines Gesamtkonzepts sprachlicher Bildung. In : ÖSZ / BMUKK (Hrsg.) : Sprachenkonferenz 2008 : Unsere Gesellschaft ist mehrsprachig – unsere Bildung auch? Maßnahmen für ein Gesamtkonzept sprachlicher Bildung in Österreich. Konferenzbericht. ÖSZ Fokus 8. Graz: ÖSZ, 2009. S. 61–70.
9. Statistische Űbersicht Schuljahre 2008/09 bis 2014/15. Bundesministerium für Bildung und Frauen. Abt. 1/4 (Migration und Schule) 17. Wien, 2016. 24 s.
10. Wandruszka M. Die Mehrsprachigkeit des Menschen. München, 1979. 357 s.

REFERENCES

1. Cook V. Evidence for multi-competence. *Language Learning*, 1992. № 42/4. P. 557–591.
2. Europäische Kommission. Lehren und Lernen. Auf dem Weg zur kognitiven Gesellschaft, [European Commission. Teaching and learning. On the way to the cognitive society] Luxemburg, 1996. 45 s. [in German].
3. Europäische Kommission Mehrsprachigkeit. Trumpfkarte Europas, aber auch gemeinsame Verpflichtung. Mitteilung der Kommission vom 18.9.2008. [European Commission Multilingualism. Europe's trump card, but also a shared obligation. Communication from the Commission of 18.9.2008.] URL: www.ec.europa.eu/education/languages/pdf/com/2008_0566_cs.pdf (дата звернення 14.11.2016). [in German].

4. Hatch E. Second Language Acquisition. A Book of Readings. Newbury: House Pub, 1977. 488 p.

5. Hufeisen B. Mehrsprachigkeitskonzept. Tertiärsprachenlernen – Deutsch nach Englisch. [Multilingualism concept. Tertiary language learning – German after English.] Strasbourg, 2003. S. 13–34. [in German].

6. Meissner F.-J. Mehrsprachigkeit als Aufgabe des Unterrichts romanischer Sprachen. [Multilingualism as a task of teaching Romance languages] In : Meissner, Franz-Joseph/ Reinfried, Marcus (Hrsg.) : Mehrsprachigkeitsdidaktik. Konzepte, Analysen, Lehrerfahrungen mit romanischen Sprachen. Tübingen: Narr, 1998. S. 9–23. [in German].

7. Muhr R. Language attitudes and language conceptions in non-dominating varieties of pluricentric languages. In: Muhr, Rudolf: Standardvariationen und Sprachideologien in verschiedenen Sprachkulturen der Welt. Standard Variations and Language Ideologies in Different Language Cultures around the World. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2005. S. 11–20.

8. Reich H. Integration und Mehrsprachigkeit – Förderung der Erstsprachen und Deutsch als Zweitsprache im Rahmen eines Gesamtkonzepts sprachlicher Bildung. [Integration and multilingualism – promotion of first languages and German as a second language as part of an overall concept of language education] In : ÖSZ / BMUKK (Hrsg.) : Sprachenkonferenz 2008 : Unsere Gesellschaft ist mehrsprachig – unsere Bildung auch? Maßnahmen für ein Gesamtkonzept sprachlicher Bildung in Österreich. Konferenzbericht. ÖSZ Fokus 8. Graz: ÖSZ, 2009. S. 61–70. [in German].

9. Statistische Ű̈bersicht Schuljahre 2008/09 bis 2014/15. Bundesministerium für Bildung und Frauen. [Statistical overview school years 2008/09 to 2014/15. Federal Ministry of Education and Women] Abt. 1/4 (Migration und Schule) 17. Wien, 2016. 24 s. [in German].

10. Wandruszka M. Die Mehrsprachigkeit des Menschen. [Human multilingualism] München, 1979. 357 s. [in German].